

EVALUAREA PERIODICĂ UNIVERSALĂ (EPU)

a situației drepturilor omului în Republica Moldova

Rapoartele

**Instituțiilor Naționale pentru Protecția și Promovarea
Drepturilor Omului (INPPDO): probleme și recomandări**

(rapoarte alternative, EPU ciclul II)

Acest material a fost imprimat în cadrul proiectului „Susținerea Instituțiilor Naționale pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Omului (INPPDO) conform recomandărilor Comitetelor Convențiilor ONU și Revizuirii Periodice Universale (UPR)”, finanțat de către Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei, co-finanțat și implementat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova și Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), în cooperare cu Oficiul avocatului poporului (Ombudsman) și Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Conținutul acestui material nu reflectă neapărat opinia și poziția Ministerului Afacerilor Externe al Norvegiei, PNUD Moldova sau OHCHR.

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Empowered lives.
Resilient nations.

CE REPREZINTĂ EVALUAREA PERIODICĂ UNIVERSALĂ (EPU)?

Evaluarea Periodică Universală (EPU) este un proces unic ce implică revizuirea situației drepturilor omului în toate statele membre ONU. EPU este un proces condus de către stat, sub auspiciul Consiliului pentru Drepturile Omului, care oferă fiecărui stat oportunitatea de a declara acțiunile întreprinse pentru îmbunătățirea situației în materie de drepturile omului în țara vizată și pentru a îndeplini obligațiile ce țin de domeniul drepturilor omului. Fiind unul dintre mecanismele principale ale Consiliului pentru Drepturile Omului, EPU este menit să asigure tratament egal pentru toate statele atunci când se evaluează situația acestora privind drepturile omului.

EPU a fost creată prin intermediul Rezoluției 60/251 a Adunării Generale ONU din 15 martie 2006, care a constituit însuși Consiliul pentru Drepturile Omului. EPU este un proces realizat în cooperare, care, până în octombrie 2011, a revizuit situația privind drepturile omului în toate cele 193 state membre ONU. La moment nu există un alt mecanism universal similar de evaluare. EPU este unul din elementele cheie ale Consiliului pentru Drepturile Omului care reamintește statelor despre responsabilitatea lor de a respecta pe deplin și implementa drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Scopul final al acestui mecanism constă în îmbunătățirea situației drepturilor omului în toate statele și abordarea încălcărilor drepturilor omului oriunde ar surveni acestea.

Situația privind drepturile omului în Republica Moldova va fi revizuită de Consiliul pentru Drepturile Omului pe parcursul celui de-al doilea ciclu al EPU la data de 4 noiembrie 2016. Mai multe detalii referitor la procesul EPU pot fi găsite pe pagina web: <http://www.upr-info.org/en>

CUPRINS:

Capitolul 1: Raport EPU depus de către Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsman): probleme și recomandăripag. 3

Capitolul 2: Raport EPU depus de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității: probleme și recomandăripag. 12

CAPITOLUL 1: RAPORT EPU DEPUȘ DE CĂTRE OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI (OMBUDSMAN): PROBLEME ȘI RECOMANDĂRI

Raportul a fost elaborat de Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsmanul) Republicii Moldova, în calitate de Instituție Națională de Protecție a Drepturilor Omului acreditată cu statutul "B". Acest Raport se bazează pe evaluări ale situației drepturilor omului care rezultă din cererile primite de la cetățeni, din monitorizările efectuate de Ombudsman și din informații oficiale furnizate de actorii sociali relevanți. În procesul elaborării Raportului, Ombudsmanul a avut întâlniri de consultare cu exponenți ai celor mai reprezentative ONG-uri din țară.

În noiembrie 2009, Instituția Ombudsmanului a fost acreditată cu statutul "B" în calitate de Instituție Națională de Protecție a Drepturilor Omului (NHRI). Din anul 2008, în Oficiul Ombudsmanului cu competențe generale activează un Ombudsman specializat – Ombudsmanul pentru drepturile copilului; în perioada 2008-2014 Ombudsmanul a exercitat mandatul MNPT, în consultare cu societatea civilă¹. În aprilie 2014 Parlamentul a adoptat Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), prin care Centrul pentru Drepturile Omului este reorganizat în Oficiul Avocatului Poporului și este redus numărul ombudsmanilor de la 4 – la 2. Cu toate acestea, *extinderea mandatului nu a fost urmată de consolidarea financiară, iar parametrii și starea tehnică a clădirii în care este amplasată instituția nu permite angajarea colaboratorilor, crearea condițiilor de muncă adecvate și adaptarea rezonabilă a clădirii pentru persoanele cu nevoi speciale.*

Oficiul Avocatului Poporului este o autoritate publică autonomă și independentă organizațional, funcțional, operațional și financiar față de orice autoritate publică, persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, față de orice persoană fizică, inclusiv cu funcție de răspundere de orice nivel. Oficiul acordă asistență necesară Avocatului Poporului și Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, membrilor Consiliului pentru prevenirea torturii și, potrivit legii², conlucrează cu organizațiile internaționale cu atribuții în domeniul drepturilor omului.

CONSOLIDAREA INSTITUȚIEI NAȚIONALE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI (NHRI) CONFORM PRINCIPIILOR DE LA PARIS

După multiple evaluări și recomandări înaintate de instituții internaționale de drepturi ale omului, experți naționali și internaționali, reformarea NHRI a fost inclusă ca obiectiv în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014³ și ca direcție strategică distinctă în Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016⁴.

1 La 9 mai 2014 a intrat în vigoare noua Lege cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 54/03.04.2014, potrivit căreia mandatul MNPT este exercitat de Consiliul pentru prevenirea torturii, creat pe lângă Oficiul Ombudsmanului, în componența căruia intră 5 reprezentanți ai societății civile, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului.
2 Legea pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a oficiului Avocatului Poporului nr. 164 din 31.07.2015.
3 Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 90 din 12.05.2011 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014.
4 Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 privind aprobarea lanului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016.

Pe 03.04.2014 Parlamentul a adoptat *Legea nr.52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)*, aceasta însă nu răspunde necesităților de reformare a instituției și de consolidare a capacităților ei. În procesul de aplicare a noului cadru normativ s-au constatat curențe care influențează asupra bunei exercitări a mandatului Ombudsmanului și a instituției. Unele prevederi ale legii au fost declarate neconstituționale⁵. La solicitarea Ombudsmanului, Comisia de la Veneția s-a expus⁶ asupra unor probleme apărute în legătură cu noul model al NHRI ales de Moldova, iar Directoratul general Drepturile Omului și Statul de Drept (Directoratul pentru Drepturile Omului) al Consiliului Europei⁷ s-a pronunțat pe marginea deficiențelor din Legea nr. 52/03/04/2014 cu referire la instituirea și funcționarea Mecanismului național de prevenire a torturii. *Au fost apreciate drept problematice aspectele legale ce țin de funcționalitatea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, funcționalitatea Mecanismului național de prevenire a torturii, prevederile ce țin de rangul și remunerarea Avocatului Poporului, asigurarea financiară a Oficiului Avocatului Poporului, independența funcțională a Ombudsmanului și independența față de alte instituții.*

Probleme majore pentru NHRI rămân finanțarea insuficientă și lipsa unui sediu adecvat. Instituția este amplasată într-o clădire avariata, iar în decursul mai multor ani Guvernul nu poate identifica o clădire care să corespundă cerințelor instituției⁸.

Legea nr. 52 necesită revizuire pentru a asigura corespunderea acesteia cu standardele internaționale și bunele practici în domeniu; este necesară asigurarea Oficiului Avocatului Poporului cu sediu adecvat și finanțarea corespunzătoare a activității Ombudsmanului.

DREPTURILE COPILULUI

Incluziunea copiilor cu dizabilități

Incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale și dizabilități (SEND)⁹ presupune dezvoltarea serviciilor de suport pentru cadre didactice, părinți și copiii cu necesități speciale¹⁰. În anul de învățământ 2014-2015 studiau 101 copii cu CES dezinstituționalizați, iar în anul de instruire 2015-2016 - 591 copii¹¹. Serviciile de suport sînt în continuă dezvoltare.

Este necesară adaptarea rezonabilă a instituțiilor de învățământ la nevoile copiilor cu dizabilități; dezvoltarea și perfecționarea continuă a cadrelor didactice, a mecanismelor și instrumentelor necesare.

Dreptul copilului de a crește într-un mediu familial

Reforma sistemului rezidențial¹² este îngreunată de insuficiența serviciilor alternative instituțiilor rezidențiale; inacțiunile din partea autorităților tutelare responsabile de asistența

5 Hotărîrea Curții Constituționale nr. 27 din 13.11.2014, <http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=518&l=ro>. Sesizarea a fost înaintată de avocatul parlamentar la 18 iunie 2014 privind controlul constituționalității sintagmei "depusă de o persoană declarată incapabilă printr-o hotărîre judecătorească" din art. 21 alin. (5) lit. e) al Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03 aprilie 2014. Potrivit prevederilor contestate la Curtea Constituțională, Avocatul Poporului nu putea primi spre examinare cererile depuse de persoane declarate incapabile prin hotărîre judecătorească; Hotărîrea Curții Constituționale nr.27 din 13.11.2014, <http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=518&l=ro>.

6 Avizul nr. 808/2015 din 25.06.2015 al Comisiei europene pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția), [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-REF\(2015\)018-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-REF(2015)018-e).

7 Avizul Directoratului general Drepturile Omului și Statul de Drept (Directoratul pentru Drepturile Omului) al Consiliului Europei privind Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014 a Republicii Moldova cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) Capitolul V, Mecanismul național de prevenire a torturii, Ref DGI (2015) 25 din 28 noiembrie 2015, http://www.coe.md/images/stories/Articles/CJR-Project/npm_omb_law_md_opinion_ro.pdf

8 Raportul Ombudsmanului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2015.

9 Programul național de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2011- 2020; Ordinul Ministrului Educației (ME) nr. 99 din 26.02.2015; Ordinul ME nr.100 din 26.02.2015; Ordinul ME nr. 98 din 26.02.2015; Ordinul ME nr.156 din 20.03.2015; Ordinul ME nr. 311 din 05 mai 2015.

10 http://www.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/1354_raport-2015_cpdom_small_0.pdf.

11 <http://www.ombudsman.md/ro/content/respectarea-drepturilor-copilului-republica-moldova-anul-2015>.

12 Hotărîrea Guvernului nr. 784 din 09.07.2007 pentru aprobarea Strategiei naționale și a Planului de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012; Hotărîrea Guvernului nr. 434 din 10.06.2014 privind aprobarea Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020.

și protecția copiilor orfani și a celor rămași fără ocrotire părintească; finanțarea insuficientă a serviciilor sociale (tutela/curatela, asistența parentală profesionistă, casele de tip familial), indemnizațiile mici adresate copiilor orfani și celor rămași fără ocrotire părintească.

Autoritățile tutelare monitorizează insuficient situația copiilor dezinstituționalizați. Contrar legislației, nu este revizuit plasamentul copiilor din instituțiile rezidențiale, în conformitate cu standardele minime de îngrijire¹³, copiii orfani, absolvenți ai instituțiilor rezidențiale, nu sunt asigurați cu spații locative/locuințe sociale¹⁴.

Este necesară responsabilizarea actorilor sociali cu competențe în domeniul asistenței și protecției copiilor orfani și rămași fără ocrotire părintească; alocarea resurselor financiare suficiente pentru crearea și funcționarea serviciilor alternative.

Prevenirea și combaterea exploatarea copilului prin muncă

Legislația¹⁵ stabilește vârsta și condițiile de angajare a copiilor la muncă. În intervalul de timp între cele două cicluri EPU au fost elaborate și implementate politici în scopul de a preveni și combate exploatarea copilului prin muncă¹⁶, înăsprite sancțiunile pentru încălcările ce privesc munca copiilor¹⁷. Statisticile oficiale atestă o diminuare a fenomenului¹⁸.

Tradițional, minorii sînt atrași la muncă în domeniul agriculturii, industriei prelucrătoare, comerțului cu ridicata și amănuntul, etc. De regulă, aceștia provin din familii defavorizate.

Sunt necesare campanii de informare, în special a grupurilor vulnerabile; aplicarea eficientă a mecanismelor existente de monitorizare a procesului de angajare și de sancționare a angajatorilor care încalcă legislația.

Justiția pentru copii

Au fost înregistrate progrese privind consolidarea sistemului de justiție pentru copii prin instituirea noilor mecanisme și implementarea acestora¹⁹. Nu există cadru legal și instituțional pentru sancționarea și reeducarea minorilor care comit infracțiuni dar nu pot fi atrași la răspundere penală.

Pentru funcționarea eficientă a mecanismelor elaborate este necesară: asigurarea cu resursele financiare și umane suficiente; implementarea mecanismului de colectare și prelucrare a datelor privind sistemul de justiție pentru copii²⁰; crearea cadrului instituțional și legal privitor la copiii care au comis infracțiuni prevăzute de legea penală dar nu au atins vârsta răspunderii penale; consolidarea rolului autorităților la resocializarea și reintegrarea minorilor; elaborarea și implementarea unui plan național de prevenire și combatere a delincvenței juvenile²¹.

13 http://www.ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_protectia_copiilor_in_rm_0.pdf.

14 Legea nr. 75 din 30 aprilie 2015 cu privire la locuințe.

15 Codul muncii nr. 154 din 28.03.2003.

16 Planul național de acțiuni privind prevenirea și eliminarea celor mai grave forme ale muncii copilului pentru anii 2011-2015, aprobat prin Hotărârea Guvernului din 11 octombrie 2011.

17 Art. 165¹, art. 168 Cod Penal, art. 55, 55¹, 58 Cod Contravențional, art. 7¹ Codul Muncii.

18 <http://www.ism.gov.md/ro/content/raport-anual-0>; <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=359314>

19 Raportul Ombudsmanului privind respectarea drepturilor omului în anul 2015 <http://ombudsman.md/ro/content/respectarea-drepturilor-copilului-republica-moldova-anul-2015>.

20 Ordinul comun al Ministrului Justiției și Ministrului Afacerilor Interne, nr.19/17 din 26 ianuarie 2015.

21 Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile cunoscute (Principiile de la Riyadh).

ASIGURAREA SERVICIILOR MEDICALE DE CALITATE

Lipsa instrumentelor adecvate pentru implementarea legislației conduce la neregularități în sistem, cu impact asupra accesului și calității serviciilor medicale. Deficitul de personal competent în domeniul sănătății publice, în special în medul rural urmare a exodului specialiștilor; infrastructura și starea sanitaro-igienică nesatisfăcătoare a instituțiilor medicale; echipamentul medical depășit și dotarea tehnico-materială insuficientă²² sunt condițiile care duc la scăderea accesului populației la servicii medicale calitative și demotivează personalul medical care, în condiții grele de muncă, surmenaj și remunerare insuficientă, părăsesc sistemul sănătății .

O problemă a sistemului de sănătate este asigurarea și monitorizarea calității și siguranței serviciilor prestate. Procurarea medicamentelor în instituțiile medicale publice se face după principiul celui mai ieftin produs propus, care nu întotdeauna este cel mai bun ca și calitate. Serviciile, în special în regiunile rurale, nu au capacitatea de a oferi asistența necesară, fiind slab dotate cu echipamente și medicamentele necesare primului ajutor calificat. Aceasta conduce la rata înaltă a mortalității care ar poate fi evitată. Procedura de acreditare a instituțiilor medicale publice este formală, fără a efectua un control detaliat al condițiilor de spitalizare, calității și securității echipamentelor utilizate, satisfacției beneficiarilor. Nu există proceduri eficiente de examinare a petițiilor și a erorilor medicale; de monitorizare centralizată a cazurilor de malpraxis. Este scăzut nivelul de respectare de către lucrătorii medicali a drepturilor pacienților, în special a dreptului la viață privată, dreptului la alegere și de a fi informat. Se atestă accesul inechitabil la unele servicii specializate: accesul la medicație pentru persoanele ce suferă de cancer și HIV/SIDA, accesul la îngrijiri paliative calificate. Nu este eficient sistemul existent de control și profilaxie a tuberculozei, de ocrotire a sănătății reproducerii și sănătății sexuale²³.

Sistemul de sănătate este marcat de corupție, condiționată de sărăcie și lipsa instrumentelor eficiente de luptă cu acest fenomen. Circa 93% dintre moldoveni oferă plăți informale medicilor și altor angajați din sectorul medical. Anual suma acestor plăți se ridică la peste 2 miliarde lei. Plățile neformale sunt larg răspândite și în rîndul persoanelor care au polițe de asigurare obligatorie de asistență medicală. Circa 80% dintre cetățenii care vin în audiență la Ministerul Sănătății, se plîng de situația în care sunt nevoiți să achite plăți neformale pe care trebuie să le ofere medicilor²⁴.

Statul trebuie să dezvolte instrumentele necesare pentru a crea și promova climatul de toleranță zero față de corupție în sistemul de sănătate. Trebuie dezvoltată o structură imparțială competentă care s-ar ocupa cu investigarea cazurilor de malpraxis, cu dezvoltarea mecanismelor și procedurilor legale prin care să fie asigurat dreptul pacientului de a obține compensații pentru prejudicii de orice natură aduse în urma actului medical.

Trebuie revizuite criteriile de evaluare a standardelor de acreditare a unităților medico-sanitare și farmaceutice și introduse criteriile de corespundere ce ar permite evaluarea respectării drepturilor omului în procesul prestării serviciilor medicale. Acestea ar trebui în special să fie axate pe respectarea calității, securității și siguranței actului medical, atât pentru pacient cît și pentru personalul medical.

22 Strategia de cheltuieli pentru sectorul "Ocrotirea sănătății": 2012-2014, www.minfin.md/common/files/CCTM; Strategia națională de sănătate publică pentru anii 2014-2020, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 1032 din 20.12.2013.

23 Rapoartele Ombudsmanului din Republica Moldova privind respectarea drepturilor omului în anii 2015, 2014, 2013, 2012; www.ombudsman.md

24 Opinia Directorului Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, expusă la Ediția a II-a a Forumul Național de sănătate, 25-26 noiembrie 2013, Chișinău, www.moldova-suverana.md/article/plile-informale-n-sistemul-de-sntate-se-ridic-la-peste-2-milrd-de-lei_3872.

CALITATEA ȘI ACCESIBILITATEA APEI POTABILE

Calitatea apei potabile și accesul la aceasta rămân probleme grave cu care se confruntă Moldova. Volumul de apă disponibil în prezent este de aproximativ 500 m³ pe cap de locuitor per an sau chiar mai puțin²⁵. Gestionarea resurselor de apă decurge defectuos și dezechilibrat, iar calitatea lor este slabă. Proportia locuitorilor cu acces permanent la surse îmbunătățite de apă este de 62%, iar ponderea populației cu acces la canalizare îmbunătățită - 56,6%. Există o diferență considerabilă dintre mediul rural și mediul urban, cu referire la accesul la servicii de alimentare cu apă, aceasta fiind de 22,8% față de 68,9%, iar la accesul la sistemul public de canalizare, diferența este și mai alarmantă - de 1% față de 50,1%.²⁶

Sistemele de alimentare cu apă și canalizare corespund actualelor posibilități financiar-economice de întreținere și exploatare normală a lor. Acestea continuă să degradeze, cauzând pierderi ale resurselor de apă și energetice. Instituțiile care activează în domeniul alimentării cu apă și canalizare sînt fragmentate, au un efectiv limitat pentru a asigura administrarea eficientă a problemelor curente ale sectorului și planificarea financiară a investițiilor pe termen mediu și lung. Din cauza constrîngerilor bugetare, finanțarea din fondurile publice este mică.

Sînt necesare măsuri de îmbunătățire a performanțelor operaționale și financiare ale companiilor prestatoare de servicii de aprovizionare cu apă, pentru creșterea siguranței și calității serviciilor asigurate populației; eficientizarea politicilor sectoriale pentru supravegherea, gestionarea și protecția resurselor de apă; monitorizarea calității apei la nivel național, în mod sistematic și coordonat.

INDEPENDENȚA, TRANSPARENȚA ȘI EFICIENȚA SISTEMULUI JUDECĂTORESC

În procesul implementării Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016²⁷(SRSJ) au fost adoptate/modificate mai multe legi și întreprinse acțiuni pentru asigurarea accesibilității și independenței sistemului judecătoresc, sporirea transparenței și eficienței acestuia²⁸. Nu s-au înregistrat progrese în domeniul consolidării integrității actorilor din sectorul justiției: nu sunt implementate măsurile anticorupție și standardele de etică profesională și de conduită anticorupție la nivelul tuturor instituțiilor din sectorul justiției, nu este suficient promovată dezvoltarea unei culturi de intoleranță față de fenomenul corupției.

Sistemul justiției este perceput de populație drept corupt. Aceasta afectează grav credibilitatea actului de justiție și alimentează neîncrederea oamenilor în integritatea persoanelor care activează în acest domeniu. Sondajele bianuale realizate de Institutul de Politici Publice²⁹, începînd cu anul 2003, atestă o descreștere dramatică a încrederii cetățenilor în justiție de la 26% în mai 2012, la 12% în noiembrie 2015.

Este necesară implementarea acțiunilor de eradicare a corupției din sistem; asigurarea continuității reformei prin identificarea și dezvoltarea cadrului general privind viitoarele politici care urmează

25 Pragurile recomandate la nivel internațional definesc volumul de 1700 m³ pe cap de locuitor per an drept nivel sigur de disponibilitate a apei dulci regenerabile. Dacă volumul de apă disponibilă este mai mic de 1000 m³ pe cap de locuitor per an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației.

26 Raportul Național de Dezvoltare Umană 2014. Cetățeni corporative veritabili. Obiectivele publice și private în serviciul dezvoltării umane, www.undp.md

27 Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, Hotărîrea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 privind aprobarea lanului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016.

28 Rapoarte generale privind implementarea SRSJ, <http://justice.gov.md/tabview.php?l=ro&idc=489>.

29 <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156>.

a fi realizate după expirarea SRSJ; continuarea eforturilor pentru edificarea unui sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate.

ASIGURAREA CONDIȚIILOR MINIME DE DETENȚIE

Condițiile de detenție în penitenciarele din Moldova nu s-au îmbunătățit considerabil și ating nivelul minim de severitate necesară pentru a constitui tratament inuman și degradant. Ombudsmanul a stabilit natura sistemică a problemei suprapopulării în închisorile din țară, condițiilor de igienă, calității și cantității insuficiente a alimentelor, lipsei de îngrijiri medicale adecvate³⁰. Credibilitatea acestei surse este confirmată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în hotărârile³¹ sale.

Criza economică a generat sistarea, din iulie 2015, a finanțării investițiilor capitale, fiind imposibilă dezvoltarea infrastructurii în locurile private de libertate conform standardelor, inclusiv elaborarea și implementarea planurilor de construcție/reconstrucție a sediilor, potrivit politicilor adoptate.³²

Deși legislația³³ enunță standardele de detenție și incriminează tratamentul inuman sau degradant aplicat cu intenție, nu există mecanism efectiv care să permită autorităților examinarea în fond a temeiniciei plîngerilor legate de condițiile de detenție și acordarea despăgubirilor adecvate și suficiente³⁴.

Este necesară urgentarea construcției caselor de arest și reconstrucției sediilor instituțiilor de detenție; punerea în aplicare a unui recurs cu efecte preventive și compensatorii în vederea garantării căilor de atac eficiente pentru încălcările legislației și tratatelor internaționale rezultate din condițiile de detenție necorespunzătoare.

PREVENIREA TRAFICULUI DE FIINȚE

Lipsa informației și situația social-economică deplorabilă a grupurilor vulnerabile, sunt cei mai importanți factori care favorizează traficul de ființe umane. Au fost realizate campanii de informare în scopul prevenirii și combaterii fenomenului, a fost creat Serviciul de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe³⁵. A fost modificat cadrul legal³⁶ pentru delimitarea diferenței dintre munca forțată și traficul de ființe în scop de exploatare prin muncă, dintre proxenetism și trafic în scop de exploatare sexuală, au fost înăsprite sancțiunile pentru trafic de copii, proxenetism și organizarea cerșetoriei, pentru comiterea infracțiunii de trafic de ființe de către funcționari publici și internaționali, au fost criminalizați beneficiarii de servicii ale victimelor traficului de ființe, traficul de organe și publicitatea privind vinderea-procurarea de organe.

30 Rapoartele Ombudsmanului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anii 2011, 2012, 2013, 2014, <http://www.ombudsman.md/ro/advanced-page-type/anuale>.

31 Hotărârile CEDO Mitrofan contra Moldovei, nr. 50054/07, 15.01.2013; Silvestru contra Moldovei, nr.28173/10, 13.01.2015; Pisaroglu contra Moldovei, nr. 21061/11, 03.03.2015, Mescereacov contra Moldovei, nr. 61050/11, 16.02.2016.

32 Hotărârea Guvernului nr.1624 din 31.12.2003 cu privire la aprobarea Concepției reformării sistemului penitenciar și Planului de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Domeniul specific de intervenție 6.4.2.

33 Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443 din 24.12.2004, Statutul executării pedepsei de către condamnați, Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26.05.2006.

34 Hotărârea CEDO Șșanov contra Moldovei, nr. 11353/06, 15.09.2015.

35 Hotărârea Guvernului nr. 898 din 30.12.2015, pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane și a standardelor minime de calitate, Monitorul Oficial nr.2-12/5 din 15.01.2016.

36 Prin Legea nr. 270 din 07.11.2013, pentru modificarea și completarea unor acte legislative, a fost modificat Codul Penal, art. 158, 165, 168, 206, 220, 302, 316 precum și codul de procedură penală art. 90, 110, 215.

Însă datele statistice oficiale³⁷ nu demonstrează o tendință constantă de scădere a numărului de infracțiuni din acest domeniu (în 2011- 372 infracțiuni, în 2012 – 440 infracțiuni, în 2013 – 269 infracțiuni, în 2014 – 292 infracțiuni).

Este necesară menținerea priorităților în domeniul traficului de ființe: campanii de informare; măsuri de rehabilitare economică a grupurilor social vulnerabile, prin susținerea inițierii afacerilor mici și mijlocii, în special în mediul rural.

ASIGURAREA EGALITĂȚII DE GEN

Se mențin în continuare diferențe de gen. Pe piața muncii femeile sunt suprareprezentate în domeniile mai puțin remunerate și prezente în număr mai mic în funcții de conducere. Femeile de etnie romă, cu dizabilități și din alte grupe speciale sunt frecvent excluse din viața publică. *Statul trebuie să continue măsurile afirmative pentru consolidarea cadrului normativ, inclusiv stabilirea cotei minime de reprezentare a femeilor pe listele electorale ale partidelor politice; promovarea egalității de gen; eliminarea stereotipurilor de gen din programul educațional.*

COMBATEREA ȘI PREVENIREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Datele oficiale relevă creșterea cazurilor de violență în familie (2012 – 6569 cazuri; 2013-6706 cazuri; 2014- 7338 cazuri; 2015- 9203 cazuri) și ineficiența intervenției autorităților competente în protecția victimelor.

Este necesară perfecționarea în continuare a cadrului normativ existent; ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice CAHVIO; sporirea gradului de informare și educare a populației prin campanii informaționale permanente; finanțarea suficientă a serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței domestice.

ASIGURAREA DREPTURILOR PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

În intervalul de timp între cele două cicluri EPU a fost adoptat cadrul normativ pentru asigurarea realizării Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități³⁸. Însă nu au fost elaborate mecanisme suficiente de implementare a acestuia.

Persoanele cu dizabilități nu sunt tratate ca membri egali ai societății - accesibilitate redusă la infrastructura socială, la transport, la mediul informațional; insuficiența serviciilor sociale la nivel comunitar; nivelul scăzut de plasare în câmpul muncii; prestații sociale sub nivelul minimului de existență³⁹. Nu este asigurat dreptul la vot, accesul liber la justiție, dreptul de a întemeia o familie pentru persoanele cu dizabilități mintale.

37 <http://procuratura.md/file/raport.2014.final1.14.pdf>
<http://procuratura.md/file/Raport%20PG%202013%20final.pdf>
<http://procuratura.md/file/RAPORTUL%20PG%20pentru%20a.%202012.pdf>
<http://procuratura.md/file/RAPORT%202011.pdf>

38 Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30.03.2012 și acte conexe pentru implementarea legii, pentru crearea serviciilor sociale comunitare.

39 Rapoartele Ombudsmanului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2013, 2014, 2015, <http://www.ombudsman.md/ro/advanced-page-type/anuale>

Este necesară ratificarea protocolului opțional la Convenție; instituirea mecanismului independent pentru monitorizarea implementării Convenției; eliminarea barierelor ce împiedică asigurarea unui trai independent și participare deplină la toate aspectele vieții a persoanelor cu dizabilități; elaborarea și implementarea mecanismelor de integrare pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități; sensibilizarea societății pentru creșterea gradului de conștientizare, combaterea stereotipurilor în legătură cu persoanele cu dizabilități; asigurarea dreptului fiecărei persoane de a-și exercita capacitatea juridică prin abolirea prevederilor legale privind mecanismul de substituire a deciziilor și înlocuirea acestuia cu mecanismul de suport în exercitarea capacității juridice.

ASIGURAREA UNUI TRAI DECENT

Criza economică și majorările permanente ale prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și servicii afectează în continuare nivelul de trai al populației per ansamblu și generează aprofundarea sărăciei celor mai vulnerabile grupuri.

Sistemul actual de pensii nu este echitabil și sustenabil. Indicatorii în baza cărora se calculează pensia sunt învechiți. Ombudsmanul a atenționat Guvernul despre faptul că pensia medie lunară nu acoperă minimul de existență pentru pensionari (2013-76,1%; 2014-78%; 2015-81,1%). Analiza datelor oficiale⁴⁰ din ultimii 3 ani atestă că pensia medie de care beneficiază circa 98% din totalul pensionarilor este sub nivelul minimului de existență⁴¹.

Salariul minim pe țară stabilit⁴² nu acoperă minimul de existență calculat semestrial⁴³ (anii 2009-2014 - 600 lei (27 EURO), din 2014 – 1000 lei (45 EURO)). Legea cu privire la minimul de existență⁴⁴ are un caracter formal, deoarece nu reglementează modalitatea și etapele de ajustare a prestațiilor sociale și salariului minim pe țară la nivelul minimului de existență⁴⁵.

Este necesară ratificarea Protocolului Opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și ajustarea prestațiilor sociale și a salariului minim la minimul de existență.

PROMOVAREA ȘI ASIGURAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

În intervalul de timp între cele două cicluri EPU, situația privind asigurarea drepturilor omului în regiunea transnistreană nu s-a îmbunătățit considerabil. Rele tratamente în locurile de detenție, încălcarea sistemică a dreptului la educație, a dreptului la proprietate, a libertății circulației sunt doar câteva din problemele care afectează persoanele care domiciliază în regiune și în zona cu regim sporit de securitate⁴⁶. Deși în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014⁴⁷ au fost incluse mai multe obiective legate de promovarea și asigurarea drepturilor omului în regiunea transnistreană, multe din acestea nu au fost realizate.

40 Casa Națională de Asigurări Sociale <http://www.cnas.md/lib.php?l=ro&idc=244&nod=1&>

41 Rapoartele Ombudsmanului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anii 2013, 2014, 2015,

42 Hotărîrea Guvernului nr. 550 din 09.07.2014 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară.

43 Hotărîrea Guvernului nr. 285 din 30.04.2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență.

44 Legea nr. 152 din 05.07.2012 cu privire la minimul de existență

45 Rapoartele privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, 2013

46 Rapoartele anuale ale Ombudsmanului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, <http://ombudsman.md/en/advanced-page-type/anuale>; rapoartele asociației Promo-LEX privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, <https://promolex.md/index.php?module=publications>; Report on Human Rights in the Transnistrian Region of the Republic of Moldova, by Thomas Hammarberg, february 2013, file:///C:/Users/CPDOM/Downloads/Senior_Expert_Hammarberg_Report_TN_Human_Rights%20(1).pdf

47 Hotărîrea Parlamentului nr. 90 din 12.05.2011 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pe anii 2011-2014.

În octombrie 2012 Oficiul Avocatului Poporului a deschis o reprezentanță în satul Varnița, localitate aflată în zona cu regim sporit de securitate a conflictului transnistrean. Reprezentanța monitorizează, din sursele disponibile, respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și contribuie la promovarea drepturilor omului prin susținerea activității ONG-urilor din regiune.

După războiului de pe Nistru din anul 1992, circa 130 mii persoane au părăsit regiunea devenind persoane intern strămutate. În lipsa unei legislații privind persoanele intern strămutate nu există și garanții de protecție a acestora, creîndu-se un vid juridic. Legislația în vigoare nu prevede noțiunea de persoană intern strămutată, și nici mecanisme de protecție a acestei categorii de persoane.

Este necesară includerea pe agenda de negocieri în cadrul formatelor existente a subiectelor legate de monitorizarea, promovarea și apărarea drepturilor omului; crearea grupului sectorial pentru drepturile omului⁴⁸, susținerea în mod activ a eforturilor societății civile în promovarea drepturilor omului în regiunea transnistreană, retragerea rezervelor cu privire la neasigurarea respectării tratatelor internaționale în regiunea transnistreană, formulate la momentul semnării, acceptării, aprobării sau aderării la tratatele internaționale.

48 Prin Hotărârea Guvernului nr. 1178 din 31.10.2007 pentru realizarea inițiativelor Președintelui Republicii Moldova privind întărirea încrederii și securității în contextul procesului soluționării problemei transnistrene, a fost aprobată lista grupurilor de lucru sectoriale și componența lor: grupul de lucru pentru economie și comerț, grupul de lucru pentru dezvoltarea infrastructurii; grupul de lucru pentru asigurarea funcționării normale a căii ferate, grupul de lucru pentru ocrotirea sănătății și probleme sociale, grupul de lucru pentru educație și știință, grupul de lucru pentru demilitarizare și întărirea securității, grupul de lucru pentru ajutoare umanitare, grupul de lucru pentru agricultură. Grupurile de lucru, create la Chișinău și Tiraspol, au scopul de a implementa în comun proiecte concrete în sfera social-economică, umanitară și de securitate, inclusiv cu concursul partenerilor internaționali și de a contribui la sprijinirea populației și, în același timp, la crearea unor condiții propice pentru desfășurarea negocierilor privind reglementarea politică a conflictului. Ombudmanul recomandă începând cu anul 2013, crearea unui grup sectorial pentru drepturile omului (<http://ombudsman.md/ro/advanced-page-type/anuale>).

CAPITOLUL 2: RAPORT EPU DEPUȘ DE CĂTRE CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII: PROBLEME ȘI RECOMANDĂRI

Prezentul raport este depus de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (în continuare Consiliul) în cadrul ciclului II al Evaluării Periodice Universale. Consiliul este o autoritate publică autonomă care și-a demarat activitatea la 31 iulie 2013.⁴⁹

SUMAR

Recomandările-cheie pentru Guvernul Republicii Moldova sînt: (i) abilitarea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității cu atribuții de investigare și sancționare; (ii) alocarea fondurilor suficiente pentru Consiliu în vederea exercitării efective a atribuțiilor; (iii) adoptarea măsurilor pozitive în vederea asigurării egalității de gen în politică, în cîmpul muncii și în viața de familie; (iv) îmbunătățirea cadrului legal pentru a asigura că persoanele cu dizabilități se bucură de capacitate juridică și își exercită drepturile în egală măsură cu celelalte persoane; (v) adoptarea măsurilor legislative și a altor măsuri necesare pentru a preveni și combate orice discriminare pe criteriu de religie sau convingere; (vi) dezvoltarea și adoptarea politicilor pentru prevenirea și eliminarea stigmatizării și discriminării persoanelor de etnie romă; (vii) adoptarea măsurilor legislative și a altor măsuri necesare care să asigure investigarea efectivă a infracțiunilor motivate de ură și prejudecată.

1. LEGISLAȚIA ANTI-DISCRIMINARE

- 1.1.** În 2012 Republica Moldova a adoptat Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității, care instituie cadrul legal și instituțional pentru combaterea discriminării. Legea interzice discriminarea în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții. Criteriile protejate de discriminare sînt rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia și convingerile, sexul, vîrsta, dizabilitatea, opinia, apartenența politică sau orice alt criteriu similar. Lista criteriilor nu este exhaustivă, ci una deschisă.
- 1.2.** În baza Legii nr. 121 a fost creat Consiliul, organ specializat în domeniul prevenirii și eliminării discriminării și asigurării egalității. Mandatul Consiliului ține în principal de examinarea plîngerilor referitoare la un fapt de discriminare, evaluarea legislației din perspectiva standardelor nediscriminării și promovarea oportunităților egale.
- 1.3.** Analiza activității Consiliului relevă necesitatea înlăturării impedimentelor funcționale cu care se confruntă acesta. În procesul exercitării mandatului său, Consiliul trebuie să verifice acuratețea informației prezentate, fapt care necesită vizite în teren, inclusiv în cazurile în care persoanele sînt private de libertate (de exemplu, instituțiile penitenciare, instituțiile medicale). Competența de investigare la fața locului va permite confirmarea sau infirmarea faptelor expuse în plîngeri.
- 1.4.** Consiliul este competent doar să constate contravențiile cu elemente discrimina-

49 Informații suplimentare sunt disponibile pe pagina web a Consiliului: www.egalitate.md

torii, aplicarea sancțiunii fiind prerogativa instanțelor de judecată. Competența de a aplica sancțiuni contravenționale pentru faptele de discriminare ar asigura eficacitatea implementării practice a legislației anti-discriminare.

- 1.5. O problemă stringentă ține de necesitatea asigurării instituției cu un sediu care să corespundă standardelor de siguranță, sănătate și accesibilitate. Sediul actual al Consiliului nu asigură condițiile adecvate necesare bunei desfășurări a activității personalului instituției și nu corespunde standardelor de accesibilitate.

Recomandări:

- 1.6. Modificarea legislației în vederea abilitării Consiliului cu atribuții de investigare și sancționare;
- 1.7. Asigurarea finanțării corespunzătoare a instituției, în conformitate cu Principiile de la Paris privind statutul Instituțiilor Naționale de Drepturile Omului.

2. DISCRIMINAREA FEMEILOR

- 2.1. **Femeile sînt în continuare slab reprezentate** în organul Parlament, Guvern, alte autorități publice centrale și locale. În 2015, femeile reprezentau 20.7% în Parlamentul Republicii Moldova și 25 % în Guvernul Republicii Moldova. Participarea politică a femeilor în organele reprezentative de nivel local este și mai mică, constituind 18.1%. Proiectul de lege cu privire la cotele de gen, susținut de Consiliu⁵⁰, este în așteptarea aprobării în a doua lectură de către Parlament începînd cu iulie 2014.
- 2.2. **Prevederile legale și politicile** concepute inițial să diminueze inegalitățile de fapt dintre femei și bărbați și să compenseze dezavantajele suferite de femei pentru rolul lor în îngrijirea copiilor s-au dovedit a fi **supra-protective**. De cele mai multe ori, femeile sînt cele care își asumă responsabilitățile de îngrijire a copiilor. Datele statistice relevă faptul că rata de ocupare a femeilor cu copii de pînă la doi ani constituie 15,3%, față de 53% la bărbați. Totodată, societatea recunoaște tot mai mult importanța și necesitatea implicării ambilor părinți în îngrijirea copiilor. În această privință, legea trebuie să încurajeze bărbații să se implice în îngrijirea copiilor și să sprijine femeile să se reîntoarcă cît mai curînd în cîmpul muncii.
- 2.3. Legislația muncii prevede dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului pînă la 3 și pînă la 6 ani cu posibilitatea păstrării funcției, precum și o serie de garanții pentru persoanele ce beneficiază de aceste concedii. Acest fapt impune o sarcină destul de mare pentru angajator și generează situații de discriminare a femeilor în cîmpul muncii. Plîngerile examinate de Consiliu relevă practici discriminatorii, precum încheierea contractelor de muncă pe perioadă determinată cu femei și încetarea relațiilor de muncă la survenirea gravidității acestora.⁵¹ De asemenea, Consiliul a constatat și practica distribuirii anunțurilor de angajare discriminatorii pe criteriu de sex.⁵²
- 2.4. Un alt obstacol în calea realizării egalității între femei și bărbați este **violența domestică** împotriva femeilor, manifestată sub forma violenței în familie și agresiunii sexuale. În majoritatea cazurilor, victimele acestei violențe nu beneficiază de o protecție efectivă. Deși cadrul legal prevede măsuri de protecție pentru victimele violenței domestice, la fel ca și sancțiuni pentru agresor (pentru comiterea actelor de violență), de cele mai multe ori femeile victime nu au acces la remediile legale respective.

50 Sesizarea din 19.05.2015, disponibilă online: <http://www.egalitate.md/index.php?pag=news&id=832&rid=737&l=ro>

51 Decizia din 19.06.2014 pe cauza 105/2014. Raportul anual de activitate al Consiliului pentru 2014, pag. 20. Disponibil online: <http://egalitate.md/index.php?pag=page&id=883&l=en>.

52 Deciziile pe cauzele cauzele 041/13 și 050/14. Raportul anual de activitate al Consiliului pentru 2014, pag. 20. Disponibil online: <http://egalitate.md/index.php?pag=page&id=883&l=en>.

- 2.5. Din cauza **persistenței stereotipurilor și ideilor preconcepute referitoare la rolul femeilor în familie**, autoritățile nu apreciază seriozitatea problemei violenței domestice și nu reacționează prompt atunci când sînt sesizate cu plîngerii de către victime. Consiliul se arată îngrijorat de persistența acestei atitudini discriminatorii față de femei, care are drept consecință omisiunea de a investiga eficient cazurile de violență domestică și asigurarea protecției egale din partea legii⁵³.

Recomandări:

- 2.6. Adoptarea măsurilor pozitive prin introducerea cotei minime de reprezentare a femeilor în procesul de luare a deciziilor.
- 2.7. Înlăturarea prevederilor supra-protective din legislația muncii și promovarea politicilor care susțin reconcilierea vieții profesionale cu cea personală în vederea asigurării egalității de gen.
- 2.8. Aderarea la Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.
- 2.9. Consolidarea eforturilor pentru prevenirea, investigarea eficientă și pedepsirea tuturor formelor de violență împotriva femeilor.

3. DISCRIMINAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

- 3.1. **Capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități mintale:** Republica Moldova a adoptat Legea nr. 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, prin care recunoaște acestora capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane. Totodată, prevederile care reglementează capacitatea juridică contravin standardelor Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități. Legislația civilă în vigoare nu cunoaște decît 2 situații – capacitatea deplină sau lipsa capacității. Acest fapt generează consecințe negative pentru persoanele cu probleme de sănătate mintală, care pot fi declarate incapabile și plasate sub tutelă.
- 3.2. Odată cu privarea de capacitate juridică, persoanele respective sînt lipsite de posibilitatea de a-și exercita majoritatea drepturilor fundamentale – dreptul la vot, dreptul la căsătorie, dreptul de acces la justiție, precum și dreptul de a decide în privința tratamentului medical. Toate deciziile sînt luate prin substituție de tutore, fiind complet neglijată voința persoanei aflate sub tutelă.
- 3.3. Consiliul se arată îngrijorat de faptul că legislația nu prevede o abordare individualizată, care să se bazeze pe evaluarea nivelului real al capacității persoanei de a face decizii conștiente. Deși a fost elaborat un proiect de lege care prevede introducerea unor mecanisme de furnizare a suportului în exercitarea capacității juridice, proiectul respectiv menține și sistemul de tutelă.
- 3.4. **Dreptul la vot:** legislația națională corelează dreptul persoanei de participare la viața politică și publică cu capacitatea juridică a acesteia. Conform Codului Electoral, persoanele care sînt recunoscute incapabile prin hotărîre definitivă a instanței de judecată, nu au dreptul de a alege. Acest fapt afectează negativ în special persoanele cu dizabilități mintale. Din moment ce persoana care suferă de o boală sau deficiență mintală este declarată incapabilă printr-o hotărîre judecătorească, aceasta pierde automat dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot la alegeri sau referendum. Prin urmare, persoana este exclusă de la participare politică, indiferent de nivelul real și individual al capacităților sale funcționale. În plus, legea privind partidele politice prevede că partidele politice pot fi înființate doar de către cetățenii cu drept de vot. În

53 Decizia din 30.10.2014 în cauza 098/14. Disponibilă online: http://egalitate.md/media/files/files/decizei_098_14_depersonalizat_6424837.pdf.

consecință, excluderea de la dreptul de vot a persoanelor aflate sub tutelă generează, de asemenea, o interdicție în legătură cu orice alte activități politice.

- 3.5. Persoanelor cu dizabilități trebuie să li se creeze posibilitatea de a-și exercita dreptul de a alege fie direct, fie prin intermediul unui reprezentant liber ales. În acest sens, un proiect de lege care prevedea eliminarea acestor restricții a fost votat în a doua lectură de către Parlament, dar nu a fost promulgat de președintele țării.
- 3.6. **Accesibilitatea infrastructurii și informațiilor:** o provocare în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități ține de asigurarea accesibilității clădirilor, transportului public și informației. Neadaptarea acestor obiecte ale mediului fizic la nevoile speciale ale persoanelor cu dizabilități constituie bariere în exercitarea drepturilor lor fundamentale în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Consiliul a constatat pe parcursul activității sale inaccesibilitatea clădirilor instituțiilor publice și obiectelor de menire socială pentru persoanele cu dizabilități în 16% din cazurile de discriminare. Deși cadrul legal prevede standarde destul de înalte în materie de accesibilitate, problema constă în neimplementarea în practică sau implementarea defectuoasă a acestor normative.
- 3.7. **Asistența persoanelor cu dizabilități:** prin modificarea Legii nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat s-a decis excluderea perioadei de îngrijire a persoanelor cu dizabilități severe din stagiul de cotizare. În 2013, a intrat în vigoare Regulamentul privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală”, care prevede posibilitatea persoanelor care îngrijesc persoane cu dizabilități de a încheia contracte individuale de muncă cu autoritățile locale. În acest mod, perioada respectivă este una remunerată și inclusă în stagiul de cotizare necesar pentru obținerea dreptului la pensie.
- 3.8. Discrepanța dintre aceste reglementări a generat o situație nefavorabilă pentru persoanele care au îngrijit o persoană cu dizabilități în perioada cuprinsă după operarea modificării legii și intrarea în vigoare a Regulamentului. Pentru aceste persoane, perioada îngrijirii persoanei cu dizabilități nu se consideră a fi una contributivă. Sub acest aspect, Consiliul a constatat discriminarea părinților prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe.⁵⁴ Această discriminare continuă și în prezent, deoarece serviciul, fiind implementat gradual, nu este disponibil tuturor. În 2014, în republică activau 1542 asistenți personali care îngrijeau de 1571 persoane cu dizabilități. Numărul total de persoane cu dizabilități severe la momentul respectiv constituia 27 919 persoane.⁵⁵ Corelînd aceste date, devine evident că un număr semnificativ de persoane furnizează asistență personală fără a fi încadrate în serviciul respectiv.

Recomandări:

- 3.9. Abolirea modelului de substituire la luarea deciziilor și instituirea modelului de luare a deciziilor prin suport și a mecanismului de realizare a acestuia.
- 3.10. Eliminarea restricțiilor discriminatorii și asigurarea exercitării drepturilor politice de către toate persoanele cu dizabilități;
- 3.11. Implementarea unui mecanism eficient de sancționare a nerespectării standardelor de accesibilitate;
- 3.12. Dezvoltarea și implementarea unei noi strategii de incluziune a persoanelor cu dizabilități și alocarea resurselor financiare suficiente pentru a asigura accesibilitatea infrastructurii și a informației;

⁵⁴ Decizia din 13.02.2014 pe cauza 030/2013. http://egalitate.md/media/files/files/decizie_fin_conf_cauza_nr_030_catre_das_si_mmpsf_2330661.pdf.

⁵⁵ Raportul social anual pentru 2014. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, pag. 160. Disponibil online: <http://www.mmpsf.gov.md/sites/default/files/document/attachments/rsa2014ro.pdf>.

- 3.13. Adoptarea măsurilor pozitive tranzitorii pentru a include perioada de îngrijire a unei persoane cu dizabilități severe în stagiul de cotizare, pînă la implementarea deplină a serviciului;
- 3.14. Modificarea cadrului legal prin instituirea obligativității autorităților publice locale de a planifica resurse financiare pentru susținerea implementării serviciului social „Asistență personală”.

4. DISCRIMINAREA PE CRITERIU DE CONȘTIINȚĂ, DE GÎNDIRE ȘI DE RELIGIE

- 4.1. Legea specială care reglementează libertatea conștiinței, gândirii și religiei **stabilește în mod direct o poziție privilegiată a religiei ortodoxe față de alte religii**. Art. 15 din Legea nr. 125 recunoaște expres importanța deosebită și rolul primordial al religiei creștin-ortodoxe și al Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova.
- 4.2. Consfințirea prin lege a atașamentului statului față de o anumită religie subminează rolul altor religii și conduce la discriminarea reprezentanților minorităților religioase. Consiliul a examinat cazuri în care **autoritățile publice locale au interzis desfășurarea întrunirilor religioase unor culturi minoritare, fără a avea o justificare obiectivă și rezonabilă**.⁵⁶ Asemenea acțiuni ale autorităților sînt discriminatorii și încalcă libertatea de manifestare a religiei și libertatea de întrunire.
- 4.3. De asemenea, grupurile religioase minoritare întîmpină dificultăți la înregistrarea comunității lor religioase, deoarece legea impune cerințe formale nejustificate pe criteriu de naționalitate și domiciliu. Această abordare este una discriminatorie și încalcă dreptul străinilor la libera manifestare a religiei sau a convingerilor religioase.
- 4.4. Respectarea libertății de conștiință, de gândire și de religie al tuturor persoanelor constituie o provocare și în domeniul educației. În cazuistica **sa, Consiliul a constatat practici de hărțuire a elevilor cu convingeri ateiste de către pedagog**.⁵⁷

Recomandări:

- 4.5. Ajustarea legislației naționale în vederea asigurării respectării libertății de conștiință, de gândire și de religie a tuturor persoanelor;
- 4.6. Revizuirea cursului de religie prin integrarea principiilor diversității, egalității și nediscriminării.

5. DISCRIMINAREA PERSOANELOR DE ETNIE ROMĂ

- 5.1. În Republica Moldova, populația romă reprezintă cel mai dezavantajat grup minoritar. Deși recent Guvernul a finalizat implementarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă (2011-2015), asigurarea exercitării efective a drepturilor romilor continuă să reprezinte o provocare pentru autoritățile naționale.
- 5.2. Consiliul se arată îngrijorat de **persistența stereotipurilor și atitudinilor discriminatorii ale populației majoritare față de romi**.⁵⁸ Acestea conduc la discriminarea și excluderea reprezentanților acestei etnii pe piața muncii, în educație, în serviciile de sănătate și în alte sfere sociale. Femeile romă sînt supuse dublei

56 Decizia din 21.01.2014 pe cauza 029/2013. Disponibilă online: http://egalitate.md/media/files/files/decizia_cauza_nr_029_2013_cultul_penticostal_9910224.pdf.

57 Decizia din 15 octombrie 2014 pe cauza 164/2014. Disponibilă online: http://egalitate.md/media/files/files/decizie_nr_t_i_164_final_438186.pdf.

58 Decizia din 13 octombrie 2014 pe cauza nr. 159/2014. Disponibilă online: http://egalitate.md/media/files/files/decizia_cauza_renato_usatii_r_5487969.pdf.

discriminări din cauza etniei și a sexului. Plîngerile depuse la Consiliu confirmă persistența discriminării persoanelor de etnie romă în accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului.⁵⁹

- 5.3.** Prezența prejudecăților referitoare la etnie și rasă la reprezentanții autorităților publice generează forme grave ale discriminării. În două cauze examinate Consiliul a constatat discriminare rasială în acțiunile angajaților organelor afacerilor interne prin profilaj rasial⁶⁰.

Recomandări:

- 5.4.** Dezvoltarea și implementarea unei politici comprehensive de susținere a populației de etnie romă și asigurarea alocării resurselor corespunzătoare.

6. LEGISLAȚIA CU PRIVIRE LA CRIMELE DE URĂ

- 6.1.** Legislația penală actuală stipulează doar „ura socială, națională, rasială sau religioasă” ca motive de ură. Aceste motive servesc ca circumstanțe agravante pentru oricare dintre faptele penale prevăzute în partea specială a Codului Penal. Pentru o serie de infracțiuni motivele de ură socială, națională, etnică sau religioasă constituie semne calificative ale componenței acestora. Cu toate acestea, legislația penală nu recunoaște infracțiunile motivate de ură și prejudecată drept acte criminale în sine. Urmărirea penală a infracțiunilor motivate de ură este posibilă doar dacă acestea rezultă în consecințele prevăzute de lege.
- 6.2.** Actele motivate de ură care nu rezultă în daune fizice sau materiale considerabile sînt calificate în majoritatea cazurilor drept contravenții. Codul contravențional nu include însă motivele bazate pe ură și prejudecată și stabilește sancțiuni simbolice care nu restabilesc proporțional și eficient dreptatea în urma acțiunilor prejudiciabile motivate de ură sau prejudecată.
- 6.3.** În scopul înlăturării acestor lacune în legislație a fost elaborat un proiect de lege care incriminează contravențiile și infracțiunile motivate de prejudecată, dispreț sau ură. Proiectul extinde lista motivelor de ură și prejudecată, acoperind toate criteriile care sînt protejate de legislația anti-discriminare. Deși această inițiativă reprezintă un pas semnificativ în vederea punerii în aplicare a obligațiilor internaționale ale Republicii Moldova, este necesar ca proiectul în cauză să fie revizuit și îmbunătățit. În această privință, Consiliul a înaintat recomandările de rigoare în cadrul avizului transmis Ministerului Justiției.

Recomandare:

- 6.4.** Adoptarea cadrului legal care să asigure protecție împotriva tuturor acțiunilor ilegale motivate de ură și prejudecată.

⁵⁹ Decizia din 13 februarie 2015 pe cauza nr. 190/2014. Disponibilă online: http://egalitate.md/media/files/files/decizie_190_2015__2000159.pdf

⁶⁰ Decizia din 28 mai 2015 pe cauza nr. 239/2015. Disponibilă online: http://egalitate.md/media/files/files/decizie_239_2015_depersoalozat_6318337.pdf

